

**СОФИЙСКАТА ОПЕРА И БАЛЕТ – КОМУНИКАТОР НА
БЪЛГАРСКАТА КУЛТУРА ПО СВЕТА**

ДИМИТЪР СОТИРОВ

Sofia opera and ballet – communicator of the Bulgarian culture in the world

Dimitar Sotirov

Резюме: Операта не е само изкуство. Операта е общуване. Колосалният труд на стотиците български композитори, диригенти, режисьори, либретисти, певци, музиканти, хореографи, танцьори и останалите оперни дейци, изградили с изкуството си през годините българската оперна слава, може да се определи и като съграждане на диалог между културите. В този дълголетен градеж Софийската опера и балет има ключово място и заслужено признание като комуникатор на българската култура по света. Този текст е посветен на актуалните приноси и признания, които през последните няколко години печелят постановките и творците от Софийската опера и балет, на техните медийни образи, които затвърждават ролята на първия ни оперен театър (създаден през 1890 г.) като комуникатор на българската култура по света.

Ключови думи: опера, артисти, театър, национална певческа школа, музикален театър, оперен туризъм, сцена, фестивали, комуникатор

Abstract: Opera is not just an art. The opera is communication. The colossal work of the hundreds of Bulgarian composers, conductors, directors, librettists, singers, musicians, choreographers, dancers and other persons associated with the opera who have built with their art over the

years the Bulgarian opera glory can also be described as building a dialogue between cultures. In this long-term building, the Sofia opera and ballet has a key place and deserved recognition as a communicator of Bulgarian culture around the world. This text is devoted to the recent contributions and acknowledgements that have won the performances and artists of the Sofia opera and ballet in the last few years, their media images that strengthen the role of our first opera theater (established in 1890) as a communicator of Bulgarian culture around the world.

Key words: opera, artists, theatre, national singing school, musical theatre, opera tourism, stage, festivals, communicator

„Българите знаят как“

„Българите знаят как“ – под това заглавие словашкият критик Владимир Благо описа във възторжена рецензия концерта в памет на Гена Димитрова, с който трима оперни изпълнители от България – солисти на Софийската опера, откриха календара от културни събития по повод председателството на страната ни на Съвета на ЕС през 2018 г. (Благо, 2017). С този концерт в тържествената зала „Дворана“ на словашкото Министерство на културата на 4 април 2017 г. бяха отбелязани 10 г. от членството на България в Европейския съюз, както и 45 г. от създаването на Българския културен институт в Братислава. Изпълненията на учениците и последователите на Гена Димитрова Баясгалан Дашням, Габриела Георгиева и Божидар Божкилов в съпровод на пиано от Ивайло Иванов получиха възторзите и одобрението на 16 посланици, представители на правителството, на академичните среди, кметове, хора на изкуството.

„Концертът беше на много високо ниво. Слушахме трима последователи на големите български оперни артисти. Чухме пет образцови изпълнения от опери на Верди, ария от операта „Сомнамбула“ на Белини и две веристични изпълнения от опери на Чилеа и Маскани“, пише авторът на рецензията. Той припомня как „когато в Словакия пристигаха оперни певци само и

изключително в рамките на културни спогодби между социалистическите страни, винаги с голяма радост посрещаме българските оперни творци и изпълнители. За нас те бяха стилово образец в интерпретацията на италианската опера. Пазя спомени за гостуванията в Словашката национална опера на Галина Савова, Стефка Евстатиева, Анна Томова-Синтова, мецосопраните Маргарита Лилова, Александрина Милчева, на тенорите Димитър Узунов и Никола Николов, басите Николай Гяуров и Никола Гюзелев. Ако се върнем още по-назад в историята, ще открием, че и нашият първи словашки тенор Янко Благо се е обучавал при българка – Христина Морфова.“ (Благо, 2017)

Гласовете и лицата на българската певческа школа/традиция

Фактът, че първият словашки оперен певец е ученик на българска певица, не е случаен. Христина Морфова, наричана още „българския славей“, е част от плеядата майстори на вокалното и артистично изпълнение, които налагат високия еталон на „българския глас“. През първата половина на XX век имената на българската музикална слава по световните оперни сцени са: Христина Морфова (преподавател в Музикалната академия, основала Частна певческа школа), Люба Величкова (известна и като Велич; след като завоюва световните оперни сцени, като кинозвезда си партнира в музикални филми с Луис Армстронг, Катерина Валенте, Марио дел Монако – вж. Бончев, 1979), Петър Райчев, Констанца Кирова, Ана Тодорова, Михаил Люцканов, Цветана Табакова и др. След дебюта си на италианска сцена през 1947 г. българинът Борис Христов ще получи титлата „царят на басите“, ще пее в миланската „Ла Скала“, парижката „Гранд опера“, лондонската „Ковънт Гардън“. Чикагският вестник „Дейли нюз“ (13. 11. 1958) ще определи коронната му роля на Борис Годунов като образ, разтърсващ душите, „достоеен само за легендите“. Българската певческа слава е сред тези канонични образи на българската култура, които влизат в учебниците и представят лицата на България в музикалната култура на XX век (Георгиева, Стателова, Кавалджиев, Пейчева, Димов, 2001: 118-121).

Според историци на музиката, като Лилия Крачева, още през 20-те години на XX век се появява „българската певческа школа“, която вече показва съществени резултати на световни сцени – повечето певци, получили образование или специализирали в чужбина (Чехия, Италия, Швейцария и др.), създават свои певчески школи, завоюват световните оперни сцени (Крачева, 2008: 155-156). Плеядата от световноизвестни имена и трупи, които през 20-те, 30-те и началото на 40-те години гостуват в София, говорят и за изградена сцена и публика в България – те, заедно с българските певци, спечелили вече световна слава, правят София един от европейските центрове на оперното изкуство (Бикс, 2000). Други историци на българската музикална култура, като Венелин Кръстев, настояват за употреба на понятието „българска певческа традиция“, защото само певците не могат да създадат национална школа, тя се гради и от национално оперно творчество (Кръстев, 2009: 129). Според Кръстев, българската певческа традиция е част от тази световна певческа школа, която доминира в момента – италианската, наричана още южноевропейска (Кръстев, 2008: 448-449).

През 60-те години на XX в. и светът започва да говори за явлението „българска певческа школа“, свързвана предимно с името на педагога проф. Христо Бръмбаров. Розалия Бикс прибавя към приносите и името на известния оперен певец и педагог и заслугите на музиковеда и организатор на културния живот и институции след 50-те години на XX век Венелин Кръстев. Освен създаването на Централна студия към ДМА за вокалисти с Христо Бръмбаров начело, фактори за изкристализирането на българската певческа школа са: изграждането на държавни оперни театри извън столицата; провеждането на национални прегледи на оперното изкуство; организирането на участията на млади български певци в международни фестивали и конкурси; раждането на Международен конкурс за оперни певци в България (днес той носи името на Борис Христов); активната изследователска, критическа и публикационна дейност на учени и критици като Кръстев (Бикс, 2010).

Примерът със световния възход на Гена Димитрова потвърждава посоченото по-горе. Първи стъпки на сцената момичето от плевенското село Беглеж прави като участник в художествената самодейност с български народни и градски песни; следва прием в Консерваторията и школуване в Студията за вокалисти на Христо Бръмбаров; първо място в Международния конкурс за млади оперни певци в София през 1970 г.; първа изява на световната сцена на Миланската скала през 1973 г. Триумфът на „Ла Скала“ отваря пътя към световните сцени и през 70-те и 80-те години на ХХ в. Гена Димитрова влиза в елита на звездната орбита по време на „Златната ера“ на операта. Участия в популярни телевизионни програми, статии в пресата, колегиални и приятелски връзки със световни имена, като Павароти, Карерас, Доминго, Нуреев, Дзефирели, Армани, за които свидетелстват снимки и спомени. В резултат: световно признание, което се превръща от оценка на личните качества и талант в респект към българската култура. Хосе Карерас ще нарече гласа ѝ „изумителен инструмент“, но ще я уважава не само заради музикалния талант, а и заради човешките ѝ качества; Пласидо Доминго ще определи Гена Димитрова като „един от многото изключителни приноси на България към света на операта“ (Сотиров, 2016).

Турнетата зад граница на Софийската народна опера през втората половина на миналия век ѝ донасят престиж и признание и сред най-взискателните публики. Артисти като Гена Димитрова, Николай Гяуров, Анна Томова-Синтова, Никола Гюзелев, Райна Кабаиванска приучват своите почитатели от други държави да изричат с възхищение и с много любов трудните им за произнасяне славянски имена. Софийската опера е канена за участия във фестивали и на турнета навсякъде в Европа, както и в Тайван, а от 2000 г. – и в далечна Япония, където през есента на 2018 г. предстои седмото ѝ гостуване с постановките „Кармен“ от Бизе и „Турандот“ от Пучини. Балетът на Софийската опера осъществи през последните няколко сезона триумфални гастроли във Великобритания, Италия и Испания.

Във вече 127-годишната си история Софийската опера има събития и личности – гордост за всеки оперен театър по света. На сегашната ѝ сцена (с изключение на Борис Христов) са пели всички забележителни български гласове от втората половина на ХХ век насам. Историята на театъра е написана от имена, предизвиквали фурор по цял свят. Сред тях са Петър Райчев, Илка Попова, Елена Николай, Катя Георгиева, Димитър Петков, Христо Бръмбаров, Димитър Узунов, Христина Морфова и още десетки сопрани, бази, мецосопрани, тенори, баритони. Гастролите на първия ни оперен театър или на отделни негови артисти зад граница имат дълга традиция. Театърът е защитавал престижа на българската певческа школа в Москва, Неапол, Мексико, Париж, Виена, Берлин. Самият Херберт фон Караян, очарован от високата вокална и артистична класа на състава, нееднократно кани реномирания хор на Софийската опера на различни участия. Световният бас Борис Христов, който винаги и навсякъде с гордост повтаря, че е българин, често настоява при негови записи за световни компании и участия на престижни сцени да бъдат канени хористите на Софийската народна опера. Паметно е гостуването им в Неапол в началото на 70-те години, където Асен Найденов дирижира „Борис Годунов“ с участието на Борис Христов в главната роля. Нашата трупа нередко гостува на Запад със сравнително рядко поставяни там творби от руската оперна класика като „Златното петле“ от Римски-Корсаков и „Хованщина“ от Мусоргски. Солисти на Софийската опера навсякъде по света получават признанието на публиката и на критиците за своите участия с най-престижни оркестри, диригенти и изпълнители.

Да изковеш отново „Пръстена“

Музиковедите и историците на българския музикален театър са отдали дължимото на всички личности, институции, процеси и факти, които чертаят развитието му от 1890 до началото на ХХІ век. Поредица от академични издания обобщават обемната информация за музикално-сценичния репертоар – какво и кога е поставяно на българска сцена (Бикс и кол., 1999); за дейността на

българските оперни трупи и театри (Бикс и кол., 2005); представена е персонална обхватна информация за творците в постановъчните екипи – режисьори, диригенти, балетмайстори, сценографи, хормайстори (Бикс и кол., 2008); научните прочити и обобщения обхващат вече и факти от първото десетилетие на XXI век в новоиздадения том за историята на българския музикален театър, посветен на музикалната критика (Бикс и кол., 2015).

Историята е написана. Но да определим случващото се в момента е трудна задача, защото процесите са динамични, а факторите, които определят тенденциите – все по-сложни и комплексни. Още по-трудно е да се изведат комуникационните аспекти на операта в условията на заливащите ни медийни, информационни и комуникационни вълни и шумове. Все пак, може да се направи опит за извеждане на това, което отличава Софийската опера и балет през последното десетилетие – поддържането на постоянен разнообразен репертоар от класически и не толкова известни заглавия от български, немски, италиански, руски и френски автори. Едновременно с това театърът проявява куража и дързостта да разчупи закостенели представи, поставяйки от 2010 до 2013 г. за първи път на Балканите тетралогията на Рихард Вагнер „Пръстенът на нибелунга“. Четири сезона подред сакралното за всеки вагнерианец заглавие се изпълнява с огромен успех в София, а през септември 2015 г. и във Фюсен, Бавария, недалеч от Байройт, Мюнхен и Залцбург. Привличането за музикален и езиков консултант в този мащабен и предизвикателен проект – Маестро Рихард Тримборн, германски корепетитор, признат в родината си и извън нея познавач на творчеството на Вагнер – допринася за поднасянето на заглавието на автентичния Вагнеров език, при това предимно от изпълнители, които не владеят немски.

Постановката е оригинален и нестандартен прочит на творбата на знаменития немски композитор. Оригиналната режисура и сценография донесоха на тетралогията редица престижни награди: на Българското национално радио за национално културно събитие, на Съюза на българските музикални и танцови

дейци с шест награди „Кристална лира” – за роли, диригент, постановъчна група, цялостна реализация и на Столичната община за режисура.

От 2013 г. насам българският „Пръстен“ събира оваците на стотици любители и почитатели на Вагнер, на първо място с перфектно подобрения ансамбъл от изцяло български певци. Режисьорът нарича солистите „армия от бушуващи таланти”. „Ние имаме най-добрите артисти, които пеят италиански, немски и руски репертоар“, казва Карталов, директорът на първия оперен театър в България. Успехът на режисьора Пламен Карталов бе високо оценен от Международната асоциация на Вагнеровите общества, една от най-активните музикални общности в света. Това е безспорно признание за възможностите и потенциала на българското оперно изкуство. Почетният председател на асоциацията Йозеф Линхарт връчва златната значка и знамето на асоциацията на академик Пламен Карталов като признание за високохудожествената му режисура и вникване в света на Вагнер.

Българските и чуждестранните критици, както и много вагнерианци у нас и в чужбина, изразяват високи оценки за реализацията на „Пръстенът на нибелунга”. Габриеле Хелбих, известна ценителка на Вагнер, помести в юлския брой на списание „Opernglas” за 2013 г. възторжена рецензия за постановката на тетралогията. Много комплименти съдържат отзивите за българския „Пръстен“ и в издания като „Der Neue Merker“, „Opernwelt“, „L’Opera”. След гостуването на „Зигфрид“ на Рождественския фестивал в Минск през 2012 г. суперлативи за постановката публикува рускоезичният сайт „www.Belcanto.ru”.

Но комуникационният ефект от реализацията на Вагнеровата тетралогия от Софийската опера и балет надхвърля средите на меломаните. В навечерието на премиерата на втората опера от тетралогията на Рихард Вагнер „Валкюра“ в София (14 април 2011 г.), на 16 март 2011 г. Софийският университет „Св. Климент Охридски“ и Софийската опера и балет организират семинар „Рихард Вагнер: мит и музика“ (б.а., 2011). Съвместно с Българската академия на науките, Софийската опера и балет организират Юбилейна конференция, с която

поставят начало на честванията по повод 200 години от рождението на Рихард Вагнер. Във форума „Космосът, наречен Вагнер, и ние”, открит от Председателя на БАН акад. Стефан Воденичаров и от директора на Софийската опера и балет акад. Пламен Карталов, участват учени от БАН, творци и изследователи на живота и творчеството на Рихард Вагнер, които проблематизират философската, социална, културна, естетическа и историческа значимост на гигантската тетралогия на великия немски композитор и теоретик (Б.а., 2013): д-р Димитър Димчев – Антропософско общество в България („Планетарни аспекти в оперните драми на Вагнер”), чл.-кор. Неделчо Милев – Отделение за изкуствознание при БАН („Парадоксите на Вагнер”), доц. Венцислав Димов – Институт за изследване на изкуствата, БАН и СУ „Св. Климент Охридски“ („Върху някои употреби на Вагнер днес: деконструктивни разпади или нови синтези?”), Димитър Бърдарски – Софийска опера и балет („Вагнер в киното” – с илюстрации от филми), доц. Василка Танкова - Институт за исторически изследвания, БАН („За една любовна история, която донася „Пръстенът на Нибелунга” в музикалния живот на българите след Първата световна война”). През същата година, Софийска опера организира флашмоб, посветен на 200 години от рождението на Рихард Вагнер и представлението на „Валкюра“, заснет в хипермаркет „Пикадили“ в София Сити Център (Sofia national opera and ballet, 2013). Реклама, медиатизация, флашмоб провокации – дали Вагнер е Вагнер като медийна музика и факт? Подобно питане си отправя изследовател, изкушен от комуникационния ефект на вагнеровото изкуство, превръщащо се в медиен симулакрум. Именно случващите се в Софийската опера и балет събития, обаче, правят възможно публиката, населяваща в епохата на техническата възпроизводимост на изкуството медийните пространства на копията, да се докосва до оригинала (Димов, 2014).

Българската постановка на тетралогията „Пръстенът на нибелунга” от Вагнер става център на различни събития и през следващите години. След успешното ѝ представяне в Германия, тя продължава своя живот в София по нов начин – в

края на поредното ѝ представяне (21-27 май), в Гьоте-институт се организира Международен симпозиум на тема „Космосът, наречен Вагнер”, с участието на музикалният критик Клаус Биланд, дългогодишният оперен режисьор Ханс-Петер Леман (Германия), диригентът Манфред Майрхофер (Австрия), тенорът и вокален педагог Уилям Луис (САЩ), диригентът Велизар Генчев, философът и преподавател в Софийския университет Петър Пламенов (България). Една от темите на семинара е привличането на нова публика, неизкушена от операта, роля за която имат някои нови и креативни медийни и комуникационни канали, стратегии и индустрии. Според режисьора Пламен Карталов БНТ, БНР и вестник „Култура” са медиите, които проблематизират културния живот в България и в частност – спектаклите на Софийската опера и балет; а новата идея „Вагнер за студенти” е привлякла много млади хора да гледат „Пръстена” (Дочева, 2016). В България постановките на оперната тетралогия продължават да възбуждат редица интелектуални реакции, които намират израз в медийни, комуникационни, научни рефлексии. Сайтът на Съюза на българските журналисти, например, свързва 1 октомври – Международен ден на музиката – с откриването на новия сезон на Софийската опера с новата постановка на „Парсифал“ (Балевска, 2017). Мащабите на творческото дело се потвърждават с цитирани признания на чужденци веднага след предпремиерното представление – от журналиста и критика Клаус Биланд („Der Neue Merker“), от писателя антрополог и издател Томас Майер („Der Europaer“, „The Present Age“).

Любителите на оперната музика от Австралия до САЩ и Колумбия, от ЮАР до Финландия и Германия изразяват удивление и възхищение от високото ниво на изпълнение на тази постановка и като тетралогия, и като отделни заглавия. Постановката на „Пръстенът на нибелунга” получава широка известност и признание сред вагнерианската публика в цял свят. „Сензация!“ – така окачествява видяното на сцената на Софийската опера 97-годишната Върна Парино от Сан Франциско, Калифорния. Тя е прелетяла океана, за да изгледа в София своя български „Пръстен“ – номер 76 в богатата ѝ колекция от

постановки на това заглавие. „Най-добрият „Пръстен“, който съм гледала“, не скрива възторга си гостенка от Пърт, Австралия, в компанията на семейство от Мелбърн, и тримата запалени вагнерианци. „Изумително!“ – възкликва Джакопо де Карлес от Италия, който гледа за първи път тетралогията именно в София. „Целият „Пръстен“ звучи много по немски. Нямаме усещането, че пеят чужди за Германия изпълнители и това е особено приятно“, отбелязва докторантът в Софийския университет Дмитрий Семеновский от Русия. Проф. Ханс-Петер Леман от Германия е на мнение, че продукцията е отлична, чудесна и артистична. „Първокласна, така бих я определил“, казва той. „Това е креативна, направена с много въображение постановка. В нея балансът между отделните компоненти е чудесен – режисура, сценография, всичко“, така обобщава впечатленията си от видяното Малкълм Алън от Великобритания. За Едит Блуме от Швейцария постановката е много ефектна, много впечатляваща: „А певците, тях би трябвало да ги изпратите в Байройт“ Сопраното Микико от Япония отбелязва: „Във вашата постановка на „Пръстена“ впечатляват гласовете на солистите, много приятна е и художествената част на тетралогията.“ Тенорът от САЩ Уилям Луис допълва: „Цялостната концепция прави този фантастичен „Пръстен“ това, което е.“

Пет години след първото на Балканите изпълнение на Вагнеровата тетралогия „Пръстенът на нибелунга“ и три години след като покорява визискателните вкусове на вагнерианци от цял свят във Фестшпилхаус – Фюсен, Бавария, постановката ще бъде изпълнена през май 2018 г. в Большой театър в Москва. В продължение на четири вечери московчани и гости на руската столица ще съпреживеят вълшебството на сензационната интерпретация на тетралогията на режисьора Пламен Карталов. „Пръстенът на нибелунга“ съставлява четири от общо шестте заглавия в много престижното предстоящо гостуване на Софийската опера и балет в руската столица. Гастролът включва също операта „Янините девет братя“ от Любомир Пипков и „Нестинарка“ от Марин Големинов, както и концерт в престижната московска зала „Чайковски“.

Операта ни днес: културни политики

Последният пример – представянето на българско оперно и балетно творчество, на класически творби на именити български композитори, като Пипков и Големинов – е възможен път за реализиране на национална културна политика в новите условия.

От десетилетия първият ни оперен театър е познат с гостуванията си в много държави – от близките съседи до далечно Мексико, Испания, Франция, Швейцария, Германия. Съществената разлика в гостуванията на Софийската опера зад граница през последните три десетилетия е, че те се дължат преди всичко на инициативността и добрия мениджърски подход на ръководствата на театъра. Държавата – инициатор и двигател на представянето на оперната ни слава зад граница до 1989 г., сега в най-добрия случай е добронамерен зрител и помощник. Подкрепата от нейна страна е по-скоро символична, отколкото реална. Финансирането от държавата за турнетата в Бразилия, Швейцария, Германия, Гърция, Кипър, осъществявани от Софийската опера и театър, е частично. От уменията и от размаха в дейността на ръководителите на театъра, най-вече на акад. Пламен Карталов през последните девет години, се определя мащабът на нейното представяне пред чужди публики. Показателно в това отношение е първото представяне на заглавие от Рихард Вагнер в родината му през 2015 г. – един много скъп и изключително сложен от логистична гледна точка проект, в който участват около 230 души солисти, оркестър, хор, технически служби и друг персонал. На път към Фюсен, Бавария, част от състава представя друго Вагнерово заглавие, „Тристан и Изолда“, на престижния международен фестивал в Любляна, Словения. Енергията и ентузиазмът на Маестро Карталов и завладяващата магия на намиращия се в съседство замък на Лудвиг II Нойшванщайн привличат подкрепата на авторитетни чуждестранни и български компании. С тяхна помощ този немислим допреди няколко години проект се превръща в реалност и в голям и признат от критиците международен

успех на българското оперно изкуство. Повторната покана за гостуване във Фюсен и особено поканата за гастрол в Большой театър през май 2018 г. говорят за признанието, с което днес се ползва Софийската опера и балет.

На опера днес: „оперен туризъм“

За растящия авторитет на първия ни оперен театър свидетелства и ръстът в броя на чуждестранните гости, които го посещават по време на престоя си в София. В последните няколко години се заговори за феномена „оперен туризъм“ и у нас. Първоначално Министерството на туризма отчете осезаемо увеличение на посещенията от Германия и от няколко други държави в столицата през юни и юли – месеците, през които от 2013 до 2016 г. Софийската опера представяше поредното издание на „Пръстенът на нибелунга“. Когато тази тенденция стана твърде отчетлива, се заговори за това, което публиката на Софийската опера от чужбина знае от години, а именно – че първият оперен театър на България е този, който привлича посетители – индивидуални туристи и групи от различни държави. „Български туроператори активно работят за привличането на туристи с цел оперен туризъм, който се съчетава с посещение на културно-исторически забележителности. Чужденци от над 15 страни вече са били на опера и балет в София, е заявил Карталов. Основните пазари са от Германия, Швейцария, Норвегия, Англия, Италия, Австрия. Дори има посещения от Япония и САЩ. В практика се превърнаха груповите посещения на любители на музиката като членовете на авторитетния Music Club of London от Великобритания, на общества на почитатели на Вагнер от Германия, Финландия, Южна Африка, Швеция, Норвегия, Австралия, САЩ, Холандия. В съботните и в неделните дни от съседна Сърбия, Румъния и Македония пристигат специално за оперни и балетни спектакли туристи. „Благодарение на първия ни оперен театър и неговите инициативи от последните години България все по-уверено стои върху картата на модерните дестинации за набирация все по-голяма популярност в наши дни оперен туризъм.“

Летните оперни фестивали на открито са друг притегателен център за меломани от цял свят. Традиционният фестивал „Опера в парка“, провеждан със съдействието на Столичната община от няколко години в парка на Военната академия „Г.С. Раковски“ и новосъздаденият фестивал „Опера на върховете – Белоградчишки скали“, чието второ издание е през лятото на 2017 г., привличат стотици туристи от съседни и от по-далечни държави. Особен интерес през миналото лято и през лятото на 2017 г. предизвиква уникалната импресия – магичен пърформанс в три части „Вагнер Магура“ в пещерата „Магура“. Голяма популярност придобива и първото издание на фестивала „Крепост на вековете – Баба Вида“, проведено на три сцени във Видин през август 2017 г.

Големите международни копродукции с участието на театри и екипи от различни държави придават на Софийската опера и балет авторитета на голям европейски театър. Първият сериозен опит в това отношение е отзвук от обявената през 2009 г. от ЮНЕСКО Година на Йозеф Хайдн. Постановката на неговата опера „Истинското постоянство“ на софийска сцена е резултат от съвместните усилия на Кралския театър в Мадрид, Театро Комунале – Тревизо, оперите в Регенсбург (Германия), Руан (Франция), Опера Роял – Валония, Белгия и Софийската опера и балет.

Важна стъпка в същата посока е сътрудничеството с Международния майсторски клас на оперната прима Райна Кабаиванска, провеждан от години в първия ни оперен театър. С участието на ученици и специалисти на Маестра Кабаиванска са поставените в София и Модена „Бохеми“ от Пучини, „Вертер“ от Масне (копродукция с Театър „Ла Моне“ - Брюксел), „Турандот“ от Пучини. През есента на 2017 г. е поредният голям проект с участието на ученици на Кабаиванска – три спектакъла на „Норма“ от Белини, постановка на световноизвестния режисьор Уго де Ана. Това е трета негова работа в Софийската опера и балет след „Аида“ през 2014 г. и „Самсон и Далила“ през 2015 г. Най-новата постановка на класическата творба от Чайковски „Евгений Онегин“ се осъществи в сътрудничество с Академията за млади оперни

изпълнители на Мариинския театър с ръководител Лариса Гергиева. През 2019 г. в Софийската опера се планира да бъде представена постановката на Ла Скала – Милано на операта на Джордж Гершуин „Порги и Бес“.

Софийската опера и балет през 2008 г. отново заема мястото си в семейството на „Опера Европа“ – организация на около 170 оперни компании от 43 държави от три континента. В нея членуват театри от цяла Европа и от Бразилия, Оман, Южна Корея, Казахстан, Австралия, Грузия. Признание за дейността на първия ни оперен театър, който активно участва в провежданите два пъти годишно конференции на организацията, на които обменя опит и информация, споделя своите нововъведения, е предстоящият през март 2018 г. форум в София. Особен интерес сред членовете на „Опера Европа“ предизвикват инициативи, като превърналите се в хит „Концерти за бебоци“ от 0-3 години и активното сътрудничество с български туроператори.

Най-старата и авторитетна опера у нас, Софийската, според „Енциклопедия на българската музикална култура“, се ражда като инициатива на трима възпитаници на Пражката консерватория (певците Драгомир Казаков и Иван Славков и пианиста и композитора Ангел Букорещлиев) и един интелектуалец и учен (д-р Иван Шишманов, началник на отдел в Министерството на просвещението) – през 1890 г. се появява първата българска Драматическо-оперна трупа. През 1908 г. по инициатива на получилите образование и признание в Русия български певци Константин Михайлов-Стоян, Иван Вулпе и Богдана Гюзелева-Вулпе, се създава първият постоянен оперен театър в столицата – Българската оперна дружба. През 1922 г. Българската оперна дружба със закон се одържавява и се преименува в Народна опера (Бикс, 1967). Днес, 127 години след раждането си и 95 години след утвърждаването си като държавна институция, Софийската опера и балет продължава традициите и повече от всякога полага активни и последователни усилия да бъде деен участник в международния културен обмен. Репертоарната политика, новите постановки, артистичният състав, сътрудничеството с режисьори, диригенти,

сценографи, изпълнители и институции от други страни, представленията на световни сцени превръщат най-големия български оперен театър в безспорен и признат комуникатор на българската култура по света.

ИЗПОЛЗВАНИ ЛИТЕРАТУРА И ИЗТОЧНИЦИ

БАЛЕВСКА, Ивета (2017). Софийската опера открива тържествено новия си сезон. *Сайт на СБЖ*. <https://www.sbj-bg.eu/index.php?t=36825>

БИКС, Розалия (1967). Оперно дело. *Енциклопедия на българската музикална култура*. Кръстев, Венелин (ред.). София: Издателство на БАН, с. 98-104.

БИКС, Розалия (2000). *На опера в стара София*. София: УИ „Климент Охридски“ и АИ „Марин Дринов“.

БИКС, Розалия (2010). Венелин Кръстев и българският оперен театър. *Българско музикознание*, год. 34, бр. 1, с. 5-10.

БИКС, Розалия, Анелия **ЯНЕВА**, Румяна **КАРАКОСТОВА**, Миглена **ЦЕНОВА** (1999). *Български музикален театър. Опера, балет, мюзикъл. Репертоар 1890–1997*. София: АИ „Проф. Марин Дринов“.

БИКС, Розалия, Анелия **ЯНЕВА**, Румяна **КАРАКОСТОВА**, Миглена **ЦЕНОВА-НУШЕВА** (2005). *Български музикален театър. Опера, балет, мюзикъл. Театри. Трупни. Постановки. 1890–2001*. София: АИ „Проф. Марин Дринов“.

БИКС, Розалия, Анелия **ЯНЕВА**, Румяна **КАРАКОСТОВА**, Миглена **ЦЕНОВА-НУШЕВА** (2008). *Български музикален театър. Опера, балет, мюзикъл. Постановчици. Диригенти. Режисьори. Хореографи. Сценографи. Хормайстори. 1890–2005*. София: Институт за изследване на изкуствата – БАН.

БИКС, Розалия, Анелия **ЯНЕВА**, Румяна **КАРАКОСТОВА**, Миглена **ЦЕНОВА-НУШЕВА**, Емилия **ЖУНИЧ** (2015). *Български музикален театър. Опера, балет, мюзикъл 1890 – 2010. Рецензии, отзиви, коментари*. София: Гей Либрис.

БЛАГО, Владимир (2017). Владимир Благо. www.operaslovakia.sk: Българите знаят как. *Сайт на Софийската опера и балет*. <https://www.operasofia.bg/novini/item/5483-vladimir-bлаго-www-operaslovakia-sk-balgarite-znayut>. Оригинална публикация: Vladimír **ВЛАНО**. *Bulhari to vedia*. б. 04. 2017. *Portál Opera Slovakia*. <http://operaslovakia.sk/bulhari-to-vedia/>

БОНЧЕВ, Марин (1979). *Славяет с име любов*. София: Музика.

ГЕОРГИЕВА, Стефанка, Розмари **СТАТЕЛОВА**, Любомир **КАВАЛДЖИЕВ**, Лозанка **ПЕЙЧЕВА**, Венцислав **ДИМОВ** (2001). *Музика за 9 клас*. София: Просвета.

ДИМОВ, Венцислав (2014). Върху някои актуални употреби на музиката в медиите (Медийният Вагнер: деконструктивни разпади или нови синтези?). *Българско музикознание*, год. 38, бр. 2, с. 67-90.

ДОЧЕВА, Екатерина (2016). Вагнеров симпозиум в София. *Култура*. Брой 22 (2859), 17 юни 2016.

КРАЧЕВА, Лилия (2008). *Българска музикална култура от древността до наши дни*. София: Марс.

КРЪСТЕВ, Венелин (1977). *Очерци по историята на българската музика*. София: Музика.

КРЪСТЕВ, Венелин (2001). *Гена Димитрова*. София: Кай Реклама.

КРЪСТЕВ, Венелин (2008). *Сред световния певчески елит. Профили*. Книга XII. София: Leading Technology.

КРЪСТЕВ, Венелин (2009а). *В авангарда на оперноизпълнителското изкуство. Първи свитък*. София: Leading Technology.

КРЪСТЕВ, Венелин (2009б). *В авангарда на оперноизпълнителското изкуство. Втори свитък*. София: Leading Technology.

СОТИРОВ, Димитър (2016). *Гена Димитрова от А до Я*. София: Турандот.

Sofia national opera and ballet. 2013. *Оперен флашмоб „Валкюра“ – Вагнер.*
<https://www.youtube.com/watch?v=n9EcmI9cCes>